

STORTINGET

Innst. 108 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Meld. St. 40 (2016–2017)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Eksport av norske velferdsytelser

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Norge skal ha trygge og robuste velferdsordninger som legger gode rammer for den enkeltes liv.

Adgangen til å motta trygdeytelser under opphold i andre EØS-land og forbudet mot diskriminering basert på nasjonalitet er derfor grunnleggende for å sikre et velfungerende indre marked. Dette er viktig både for EØS og Norge.

Som følge av nasjonal lovgivning, EØS-avtalen og bilaterale avtaler utbetales det hvert år norske velferdsytelser for betydelige beløp til personer bosatt i andre land. Dette omtales som velferdseksport.

I meldingen behandles to former for velferdseksport: eksport av trygdeytelser og eksport av utdanningsstøtte.

Spørsmålet er om man har oppnådd den rette balansen, slik at man både kan støtte opp om retten til fri bevegelse og sikre de nasjonale velferdsordningenes bærekraft på lang sikt. Velferdseksporten kan over tid utvikle seg til å bli en økonomisk utfordring, og det kan gi uheldige insentivvirkninger når ytelser tilpasset ett lands kostnadsnivå utbetales i andre land, hvor de gir betydelig bedre kjøpekraft.

Det er ikke ønskelig å innføre tiltak som begrenser adgangen til eksport av folketrygdens pensjoner og uføretrygd, da dette er ytelser som normalt er opptjent over

lang tid med arbeid eller bosetting i Norge. Sykepenger, dagpenger, kontantstøtte og barnetrygd fremstår på den annen side som ytelser hvor det ikke ville være unaturlig med eksportbegrensende tiltak.

1.2 Bakgrunn

Hvert år er det en rekke nordmenn og andre som reiser ut av Norge med rett til å få utbetalt norske velferdsytelser. Det er også en markant økning i antallet nordmenn som ønsker å tilbringe tiden som alderspensjonist eller uføretrygdet i utlandet.

Det er også mange som ønsker å ta hele eller deler av utdanningen sin i utlandet.

I tillegg kommer det migranter som gjennom lovlig bosetting og arbeid i Norge blir medlemmer av folketrygden og opptjener rett til norske velferdsgoder som senere kan eksporteres.

Muligheten til fri bevegelse over landegrensene har medført fordeler for Norge, men den kan også innebære utfordringer.

I meldingen omtales noen av de mest sentrale utfordringene når migrasjonsbildet sees i sammenheng med gjeldende nasjonalt og internasjonalt regelverk med hensyn til opptjening og utbetaling av norske velferdsytelser.

Det vises til meldingens kapittel 1.2, der det redegjøres nærmere for:

- Legitimitet.
- Kontroll.
- Oppfølging.
- Arbeidsinsentiver.
- Migrasjon.
- Bærekraft.

2. Regelverket som ligger til grunn for eksporten av trygdeytelser

2.1 Sammendrag

I meldingens kapittel 2 redegjøres det nærmere for regelverket som ligger til grunn for utbetalingene av norske trygdeytelser i utlandet. Trygdeeksporten er dels hjemlet i nasjonalt lovverk og dels i bi- og multilaterale folkerettslige avtaler. Den viktigste av disse avtalene er EØS-avtalen. I henhold til den relevante forordningen skal kontante trygdeytelser ikke «være gjenstand for reduksjon» fordi den aktuelle personen eller vedkommendes familiemedlemmer bor i et annet EØS-land. Dette innebærer altså at EØS-landene gjennom medlemskapet har påtatt seg en gjensidig folkerettslig plikt til å eksportere trygdeytelser. De begrensningene i handlingsrommet som følger av Norges folkerettslige forpliktelser, gjør det utfordrende å gjennomføre effektive tiltak mot trygdeeksporten.

2.2 Innledning

Folketrygdens bestemmelser om utbetaling av ytelser under opphold i utlandet er ikke felles for alle ytelsene, men er gitt i de forskjellige stønadskapitlene for hver enkelt ytelse. Bakgrunnen for dette er at ulike behov og ulike hensyn gjør seg gjeldende med hensyn til adgangen til å eksportere ytelser, blant annet avhengig av om det gjelder korttidssytelser eller pensjoner mv.

Folketrygdens ytelser gis i utgangspunktet bare til personer som er bosatt i Norge. I en del tilfeller kan imidlertid ytelsene utbetales selv om medlemmet oppholder seg i utlandet i korte perioder. For folketrygdens korttidssytelser åpnes det i særlige tilfeller også for å utbetale til medlemmer som oppholder seg i utlandet av andre årsaker enn ferie.

Langtidssytelser som pensjoner og uføretrygd utbetales til personer som fortsatt er medlemmer av folketrygden, selv om de oppholder seg kortvarig eller langvarig i andre land enn Norge. På nærmere vilkår kan pensjoner og uføretrygd også utbetales til personer som ikke lenger er medlemmer av folketrygden.

Trygdekoordineringsinstrumenter som EØS-avtalen, Nordisk konvensjon om trygd og bilaterale trygdeavtaler innebærer en utvidet eksportadgang.

For å få rett til ytelser fra folketrygden, som senere kan eksporteres, er medlemskap i folketrygden en forutsetning.

Det vises til meldingens kapittel 2.2, der det gis en oversikt over regelverket som regulerer hvem som blir medlemmer i folketrygden.

I meldingens kapittel 2.3 gis en nærmere omtale av det internasjonale rammeverket for trygdeeksporten. I kapittel 2.4 gis en oversikt over i hvilken utstrekning norske trygdeytelser i dag kan eksporteres til utlandet, ut fra bestemmelsene i folketrygdloven og Norges folke-

rettslige forpliktelser, herunder både korttidssytelser (dagpenger, sykepenger, pleiepenger, arbeidsavklaringspenger, foreldrepenger, engangsstønad og stønader til enslig mor eller far, barnetrygd og kontantstøtte) og uføretrygd og pensjoner.

2.3 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Arild Grande, Eigil Knutsen og Hadia Tajik, fra Høyre, Margret Hagerup, Heidi Nordby Lunde og Eli Wathne, fra Fremskrittspartiet, Hanne Dyveke Søttar og lederen Erlend Wiborg, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Sosialistisk Venstreparti, Solfrid Lerbrekk, og fra Venstre, Terje Breivik, merker seg at av ulike internasjonale avtaler som innebærer utvidet eksportadgang av norske trygdeytelser, er EØS-avtalen den viktigste.

Komiteen merker seg videre at regjeringen fastslår at

«De begrensningene i handlingsrommet som følger av Norges folkerettslige forpliktelser, gjør det utfordrende å gjennomføre effektive tiltak mot trygdeeksporten».

Komiteen registrerer at trygdekoordinering tar sikte på å løse de problemene av trygdemessig art som kan tenkes å oppstå som følge av at en person har bodd og/eller arbeidet i mer enn ett land. EØS-bestemmelsene forutsetter kun en koordinering av trygdesystemene til de enkelte nasjonalstatene. Formålet anses å sikre kontinuitet i tryggedekningen for den enkelte, samt unngå dobbel tryggedekning.

Avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) trådte i kraft 1. januar 1994. Som følge av folkeavstemningen 23. juni 2016 har Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland imidlertid aktivert artikkel 50 i Lisboa-traktaten 29. mars 2017. Det forventes at dette også vil medføre at Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland vil tre ut av EØS-avtalen. Det vil følgelig være nødvendig med en separat utmelding av EØS, jf. EØS-avtalen artikkel 127.

Komiteen merker seg at Norges bilaterale trygdeavtaler alle har et mer begrenset saklig virkeområde enn koordineringsreglene innenfor EØS-området og i den nordiske konvensjonen. Hovedtemaet i de bilaterale trygdeavtalene er koordinering av uføretrygd og pensjoner.

Norges tidligste bilaterale trygdeavtaler ble inngått allerede på 1950-tallet. Norge har i dag bilaterale trygdeavtaler med flere land, blant annet enkelte EØS-land. Komiteen merker seg at når Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland forlater EU, vil avtalen mellom Norge og Det forente kongerike Storbritannia

og Nord-Irland igjen få selvstendig betydning for trygdekoordineringen mellom de to landene.

Komiteen merker seg videre seg at EØS-avtalens trygdedel anses som et viktig redskap for å legge til rette for fri bevegelighet av personer innad i EØS-området. Komiteen understreker at myndigheten til å gi bestemmelser på trygdeområdet ikke er overført til Den europeiske union (EU), og at EØS-regelverket ikke åpner for noen harmonisering av de enkelte medlemsstaters lovgivninger. EØS-avtalen fastsetter at fri bevegelighet for arbeidstakere skal gjennomføres mellom EU-landene og EØS/EFTA-landene, og at dette ifølge stortingsmeldingen innebærer at all forskjellsbehandling av arbeidstakere fra EU-landene og EØS/EFTA-landene på grunnlag av statsborgerskap skal avskaffes hva gjelder sysselsetting, lønn og andre arbeidsvilkår.

Komiteen merker seg at trygdekoordineringen i EU-/EØS-forordningen bygger på fem grunnprinsipper, der det mest grunnleggende og viktigste prinsippet, ikke bare i forordningen, men også i EØS-avtalen, er prinsippet om likebehandling av nasjonaliteter. Videre gjelder prinsippet om at en person skal være dekket av ett, og bare ett, lands trygdelovgivning. Det tredje prinsippet gjelder sammenlegging av tid, slik at arbeidstakere sikres ved at alle tidsrom som de enkelte nasjonale lovgivninger tillegger betydning for å oppnå og beholde retten til ytelser og for beregningen av dem, blir lagt sammen. Det fjerde prinsippet (eksportabilitet) innebærer at kontantytelser som ellers kan utbetales i henhold til lovgivningen i et EØS-land eller forordningen, ikke skal være gjenstand for reduksjon, tillegg, suspensjon, tilbaketrekkning eller konfiskering fordi den begunstigede eller hans/hennes familiemedlemmer bor i et annet EØS-land. Til sist gjelder proporsjonalitetsprinsippet, eller delpensjonsprinsippet, som innebærer at pensjoner utmåles i forhold til hvor lang opptjening vedkommende har i det enkelte land.

Komiteen vil vise til at ikke alle land eksporterer pensjoner. Eksempelvis gjelder dette Sør-Korea. Norske borgere som arbeider hele sitt yrkesaktive liv i et slikt land for så å vende tilbake til Norge for å pensjonere seg, vil være avhengig av skattefinansiert supplerende stønad og eventuelt økonomisk sosialhjelp med mindre vedkommende selv har betydelig oppsparte midler.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at bestemmelsene i de internasjonale avtalene griper inn i det nasjonale regelverket og sågar går foran dette dersom det er motstrid mellom de to regelsettene.

3. Regelverket som ligger til grunn for eksporten av utdanningsstøtte

3.1 Sammendrag

Det vises til meldingens kapittel 3, der det gis en oversikt over regelverket for eksport av utdanningsstøtte. Norske statsborgere, samt EØS-arbeidstakere i Norge og deres familiemedlemmer, kan i utgangspunktet ha rett til utdanningsstøtte både i Norge og i utlandet. Det samme gjelder EØS-borgere som har varig oppholdsrett i Norge. EØS-borgernes rettigheter følger av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen. Alle som søker om støtte til utdanning i utlandet (eksport av utdanningsstøtte), må fylle visse krav til tilknytning til Norge. Disse kravene skal øke sannsynligheten for at støttemottakeren vil returnere til Norge etter endt utdanning. Dette er begrunnet i utdanningsstøtteordningens formål om å bidra til at det norske samfunnet og arbeidslivet får tilgang på kompetanse. Det redegjøres her både for det nasjonale og internasjonale regelverket.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til omtalen i meldingen og har for øvrig ingen merknader.

4. Statistikk og fremskrivninger

4.1 Sammendrag

Det vises til meldingens kapittel 4, hvor det presenteres statistikk og fremskrivninger for eksporten av trygdeytelser og utdanningsstøtte. Formålet er å gi en oversikt over velferdseksportens nåværende omfang og forventede utvikling på kort sikt.

Eksporten av trygdeytelser

Det ble i 2016 utbetalt totalt 418 mrd. kroner i norske trygdeytelser. Hovedregelen er at det bare er pensjonsytelser og uføretrygd som kan eksporteres til land utenfor EØS, og alderspensjon og uføretrygd utgjør hovedtyngden av utbetalingene til personer bosatt i utlandet.

Samlet trygdeeksport i 2016 var på om lag 7,1 mrd. kroner, som utgjør 1,7 pst. av folketrygdens samlede utgifter. 79 pst. av dette gikk til personer bosatt i andre europeiske land.

Utbetalingene til utlandet har økt sterkt de seneste årene. I 2004 ble det utbetalt 3,1 mrd. kroner til personer bosatt utenfor Norge, i 2010 4,8 mrd. kroner og i 2016 7,1 mrd. kroner, en økning på 48 pst. fra 2010 til 2016. Den prosentvis største økningen har vært for sykepenger (81 pst.), barnetrygd (48 pst.) og alderspensjon (67 pst.).

Det meste av de eksporterte korttidsytelsene gikk til utenlandske statsborgere, mens eksporten av pensjoner og uføretrygd, som til sammen var på om lag 5,6 mrd.

kroner, i all hovedsak gikk til norske statsborgere. Andelen utbetalt til utlandet varierer imidlertid betydelig fra ytelse til ytelse, fra 0,2 pst. for stønad til enslige foreldre og opp til 7,4 pst. for ytelser til gjenlevende.

Det anslås, på usikkert grunnlag, at de totale utbetalingene av trygdeytelser til personer bosatt i utlandet kan ligge på drøyt 8,6 mrd. kroner i 2021.

I studieåret 2015–2016 utgjorde summen av tildelt utdanningsstøtte (lån, utdanningsstipender og andre stipender) til gradsstudenter i utlandet drøyt 3,6 mrd. kroner. Av de totalt 17 467 gradsstudentene i utlandet var 471 statsborgere i et annet EØS-land. Av disse var det flest fra Sverige (116), men det var også mange fra Tyskland (66), Polen (52) og Nederland (41). Det anslås, på usikkert grunnlag, at det i 2019–2020 vil kunne være totalt 18 640 gradsstudenter i utlandet med norsk utdanningsstøtte, og at summen av tildelt utdanningsstøtte vil kunne ligge på nærmere 4,2 mrd. kroner. Om lag 91 pst. av norske statsborgere som avsluttet en utdanning i utlandet i 2011, var bosatt i Norge fem år etter avsluttet utdanning. Andelen retur til Norge ser ut til å være noe lavere for EØS-borgere som har mottatt støtte til utdanning i utlandet.

Det vises til meldingens kapittel 4.2, hvor det gis en oversikt over sentral statistikk på utenlandsområdet for ytelsene sykepengen, dagpenger, kontantstøtte og barnetrygd, da dette er de ytelsene som i størst grad fremstår som egnede for eksportbegrensende tiltak. Det gis i tillegg en oversikt over statistikk for alderspensjon, uføretrygd og pensjon til gjenlevende ektefelle og barn, siden dette er de ytelsene der eksporten samlet sett er størst. Oversikten er basert på data innhentet fra Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeidet med å utvikle god statistikk på utenlandsområdet har av forskjellige årsaker vist seg å være utfordrende. Den statistiske informasjonen som presenteres i kapittelet her antas å være så presis som mulig med de foreliggende IKT-løsningene, men det tas forbehold om at forskjellige feilkilder kan føre til mindre avvik. Det er lagt til grunn at en mottaker er bosatt i utlandet når vedkommende er registrert som utvandret i Folkeregisteret eller er registrert i arbeids- og velferdsetatens registre med fast eller midlertidig adresse i utlandet eller begge deler.

Det vises til meldingens kapittel 4.3, hvor fremskrivninger av utviklingen i eksporten av trygdeytelser i et femårsperspektiv presenteres. Det er behov for å vurdere de langsiktige utfordringene med trygdeeksporten. På denne bakgrunnen vil Arbeids- og sosialdepartementet om kort tid lyse ut et utredningsoppdrag hvor det bes om fremskrivninger av utviklingen i eksporten av trygdeytelser i et vesentlig lengre perspektiv.

Utbetalinger til personer som er bosatt utenfor Norge, forventes å øke i årene fremover. Bakgrunnen er blant annet den økte arbeidsinnvandringen vi har sett

de senere årene, aldringen av befolkningen og det faktum at flere nordmenn velger å flytte fra Norge når de blir uføre eller eldre.

Det er utfordrende å lage gode prognoser for fremtidige utbetalinger. Det vises til meldingens kapittel 4.3, der Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet forenklete prognoser for eksport av trygdeytelser i et femårsperspektiv for:

- Dagpenger ved arbeidsløshet.
- Sykepengen.
- Barnetrygd.
- Kontantstøtte.
- Uføretrygd.
- Gjenlevendeytelser.
- Alderspensjon.

I 2016 ble det utbetalt trygdeytelser for om lag 7,1 mrd. kroner til personer som ikke er bosatt i Norge. Dette beløpet forventes å stige til om lag 8,6 mrd. kroner i 2021.

Utgiftene til alderspensjoner og uføretrygd utgjorde om lag 5,8 mrd. kroner i 2016, og det er forventet at disse utgiftene vil utgjøre 7,1 mrd. kroner i 2021. Størsteparten av utbetalingene i 2016 gikk til personer som er bosatt i Sverige, med 2,4 mrd. kroner, fulgt av Spania med 851 mill. kroner og Danmark med 581 mill. kroner.

Samlet ble det i 2016 utbetalt ytelser til knapt 81 000 personer bosatt utenfor Norge, og dette tallet forventes å stige til om lag 96 000 personer i 2021. Av disse utgjør alderspensjonistene den største gruppen, med om lag 44 000 personer i 2016. Det er forventet at denne gruppen vil utgjøre om lag 55 000 personer i 2021.

I 2016 var det om lag 14 500 personer som mottok barnetrygd for barn bosatt i utlandet, og det er forventet at denne gruppen vil utgjøre om lag 18 700 personer i 2021.

Antallet mottakere av sykepengen i utlandet anslås å ville stige fra om lag 9 000 i 2016 til om lag 10 000 i 2021, mens antallet mottakere av uføretrygd anslås å ville stige fra om lag 10 100 i 2016 til om lag 10 700 i 2021.

Eksporten av utdanningsstøtte

Av de samlede utbetalingene av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2015–2016 utgjorde støtten til gradsutdanning i utlandet en andel på om lag 12,2 pst. 97,2 pst. av støttemottakerne var norske statsborgere.

Det er laget prognoser for antall gradsstudenter og utbetalt støtte til disse i perioden frem til 2019–2020. For fordeling på studieland og statsborgerskap er det tatt utgangspunkt i utviklingen de siste årene for å anslå utviklingen fremover. Tallene er svært usikre.

I undervisningsåret 2015–2016 mottok 17 467 studenter utdanningsstøtte til gradsutdanning i utlandet.

Av disse var til sammen 471 personer statsborgere i et annet EØS-land.

Tall fra tidligere år viser at andelen EØS-borgere som returnerer til Norge etter endt utdanning, er lavere enn for norske statsborgere. Antallet er imidlertid lavt, så mindre variasjoner i antall gir store utslag i andelen retur.

Andelen som vender tilbake til Norge i løpet av en periode på tre til fem år, er om lag 91 pst. for norske statsborgere som avsluttet utdanning i utlandet i 2011. For EØS-borgere som studerte i hjemlandet og avsluttet utdanningen i 2011, var andelen retur på 63 pst.

For EØS-borgere som studerte i et annet land enn hjemlandet, var andelen på 72 pst. for dem som avsluttet utdanningen i 2011.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til omtalen i meldingen og har for øvrig ingen merknader.

5. Europeisk debatt om trygdeeksport

5.1 Sammendrag

Det vises til meldingens kapittel 5, hvor det redegjøres for den debatten som har funnet sted i Europa om eksport av trygdeytelser. Det vises til at det har vært en relativt beskjeden motstand mot plikten til trygdeeksport. Debatten har i hovedsak handlet om de såkalte familieytelsene. Noen EU-land har tidligere tatt til orde for å få innført en mulighet for kjøpekraftsjustering av slike ytelser når de betales til utlandet. Det har imidlertid kommet sterke motforestillinger mot dette fra en rekke andre EU-land. Blant annet har Tyskland, Irland, Danmark og Østerrike tatt til orde for indeksering av eksport av barnetrygd. Flere land, deriblant Polen, Tsjekkia og Romania, har gitt uttrykk for at et slikt forslag vil være helt uakseptabelt, fordi det strider mot prinsippet om likebehandling.

Den tyske regjeringen har sendt brev til Kommisjonen, der de ber om at kjøpekraftsjustering settes på agendaen igjen. Dette er fulgt opp av en beslutning av 10. mars 2017, i det tyske Bundesrat som er sendt til Europaparlamentet i forbindelse med diskusjonen av Kommisjonens forslag.

Utviklingen i Europa vil bli fulgt tett. Det har blitt arbeidet systematisk for å påvirke EUs standpunkt i denne saken, og man har aktivt benyttet tilgjengelige kanaler for å oppmuntre EUs medlemsland til å arbeide for justeringer i det gjeldende trygdekoordineringsregimet. Dette arbeidet er nå intensivert. Det har blant annet vært avholdt møter med kommissær Marianne Thyssen hvor de norske ønskene om regelendringer har blitt lagt frem. Saken ble også drøftet i forbindelse med sosial- og arbeidsministermøtet på Malta 3. og 4. april 2017.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til omtalen i meldingen og har for øvrig ingen merknader.

6. Tiltak mot velferdseksport

6.1 Sammendrag

Det vises til meldingens kapittel 6, der det redegjøres for tiltak mot trygdeeksport.

Hva regjeringen allerede har gjennomført eller foreslått

Det vises til meldingens kapittel 6.2, der det redegjøres for tiltak som allerede er gjennomført eller foreslått, og som vil kunne begrense velferdseksporten, herunder:

- Innstramming i retten til stønad til enslig mor eller far under utenlandsopphold.
- Innstramming i retten til barnetrygd under utenlandsopphold.
- Presisering av at utbetaling av pensjon eller uføretrygd faller bort under soning av straff i utlandet.
- Innstramming i retten til pleiepenger under utenlandsopphold.
- Stans i utbetaling av offentlige ytelser og barnebidrag når en av foreldrene har bortført et barn til utlandet.
- Lovforslag om botidskrav på fem år.
- Utvalg om støtten til barnefamiliene.

Tiltak som har blitt vurdert, men som regjeringen foreløpig ikke går videre med

I meldingens kapittel 6.3 redegjøres det for enkelte tiltak som har blitt vurdert, men som man av forskjellige grunner foreløpig ikke har gått videre med, som:

- Omlegging av kontantstøtte til en kommunal ytelse.
- Generelt om endringer i regelverket for utdanningsstøtte, herunder mulige tiltak og særskilt om kjøpekraftsjustering av utdanningsstøtte.

Tiltak som foreløpig ikke er ferdig utredet, men som det vil kunne være naturlig å vurdere nærmere

Det vises til meldingens kapittel 6.4, der det blir presentert en del mulige tiltak mot trygdeeksport som det vil kunne være naturlig å vurdere nærmere, men som i tilfelle vil nødvendiggjøre ytterligere utredningsarbeid. Før det kan være aktuelt å gå videre med disse mulige tiltakene, vil det være nødvendig med blant annet en nærmere vurdering av samfunnsøkonomiske konsekvenser og av forholdet til Grunnloven og Norges internasjonale forpliktelser.

Tiltak som det vil kunne være naturlig å vurdere nærmere, er blant annet:

- Kjøpekraftsjustering av visse eksporterte trygdeytelser.

- Oppheve eller endre etterslepsreglene i folketrygdløven.
- Mulige endringer i regelverket for dagpenger.
- Stans av ytelser til personer som blir utvist fra Norge som følge av straffbare handlinger.
- Innføring av enkelte generelle eksportbegrensninger, herunder vurdering av eksportforbud for barne- og ektefelle tillegg (for personer utenfor EØS).
- Større grad av vurdering av rett til uføretrygd til personer i utlandet.
- Vurdering av retroaktivt bortfall av trygderettigheter når det er benyttet uriktig identitet.
- Styrking av oppfølgingen av stønadsmottakere i utlandet.
- Stans av ytelser til personer som har reist utenlands for å unngå strafferettslig forfølgning.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til regjeringens målsetting om å redusere eksporten av norske velferdsytelser. Komiteen tar til etterretning at EØS-avtalen avgrenser hva Norge kan gjøre av innstramminger for å avgrense trygdeeksporten.

Komiteen gir sin tilslutning til at regjeringen følger opp skisserte tiltak under kapittel «6.4 Tiltak som foreløpig ikke er ferdig utredet, men som det vil kunne være naturlig å vurdere nærmere» i stortingsmeldingen og kommer tilbake til Stortinget med tilhørende forslag til vedtak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at det i meldingen om velferdseksport varsles at regjeringen ønsker å innføre kjøpekraftjustering av barnetrygd og kontantstøtte. Det fremkommer av meldingen at dersom Stortinget er enig i dette, vil ESA bli kontaktet for å sikre at EØS-avtalen overholdes. Flertallet mener det er viktig å sikre bred forankring før ESA kontaktes. I departementets tidligere svar fremkommer det videre at ESA også vil bli konsultert mht.

den nærmere utformingen av bestemmelsen. Flertallet mener derfor det ville vært prematurt å fremlegge et utkast til bestemmelse før forankring er avklart. Utformingen av bestemmelsen må utredes i tråd med utredningsinstruksen, og et forslag til lovbestemmelse vil bli fremlagt Stortinget på vanlig måte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det ikke er avklart om levekårsjustering av barnetrygd og kontantstøtte til mottakere i andre EØS-land vil være i tråd med regelverket i det indre marked. Ifølge departementets svar på spørsmål fra komiteen er det heller ikke avklart om levekårsjustering også vil måtte omfatte barn av norske statsborgere som bor i andre land, men fortsatt er medlemmer av Folketrygden.

Disse medlemmer mener det er kritikkverdig at regjeringen ikke har sørget for en slik avklaring før saken behandles i Stortinget, slik at vurderingene og beslutningene kunne vært fattet på et sikrere og mer gjennomarbeidet grunnlag.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet var imot inngåelsen av EØS-avtalen, som har medført stor suverenitetsavståelse til Den europeiske union (EU). Senterpartiet vil erstatte EØS-avtalen med handels- og samarbeidsavtaler med EU for å sikre norske interesser. Dette medlem vil understreke at uten EØS-avtalens begrensninger ville Norges muligheter for å avgrense eksporten av norske velferdsytelser vært mye større enn de er i dag.

7. Komiteens tilråding

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 40 (2016–2017) – Eksport av norske velferdsytelser – vedlegges protokollen.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 6. februar 2018

Erlend Wiborg

leder

Per Olaf Lundteigen

ordfører

